

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

5-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li</i> OHANGARON VODIYSI AHOLISINING QADIMGI VA O'RTA ASRLAR DAVRI MAFKURAVIY DUNIYO (SU YURLITEPA YODGORLIGIDAN TOPILGAN MODDIY MANBALAR ASOSIDA)	16-26
<i>Elmuratov, Bahodir Abdugapporovich</i> KALTAMINOR MADANIYATINING GENEZISI MASALALARI	27-33
<i>Nafiddinova, Xosiyat Ravshanovna</i> OILAVIY MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY ADABIYOTLARDA YORITILISHI	34-37
<i>Eshmo'minov, Ozodbek Ziyodulla o'g'li</i> DEMOGRAFIK JARAYONLARNING BORISHI: SURXON VOHASI MISOLIDA (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> SULTON JALOLIDDIN MANGUBERDINING YAQIN SHARQ VA KICHIK OSIYO DAVLATLARI BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI	42-46
<i>Маматалиева Сурайё Бобомуратовна</i> ШИША ВА ШИШАСОЗЛИК ТАРИХШУНОСЛИГИ	47-52
<i>Далакъян, Жанна Сейрановна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ	53-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Эргашев, Рахматулла Хидирович, Узақов, Жамшид Норбоевич</i> ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	57-62
<i>Очилов, Фарходжон Шавкатжон ўғли</i> БАҲОЛАНГАН МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИ ЎРГАНИШ ҲАМДА БАҲОЛАШ	63-71
<i>Raxmatov, Adxam Itolmasovich</i> TURIZM SOHASIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASH VA BANDLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MAMLAKATLAR MODELLARI TAHLILI	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> BARQAROR TURIZM MARKETING STRATEGIYASI SIFATIDA	81-85
<i>Мадаминов, Инъомжон Озодович</i> КОРХОНАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ВА ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚЛАРНИНГ ЎРНИ	86-93
<i>Abdusalomov, Jaxongir O'ktam o'g'li</i> TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	94-101
<i>Кулибоев, Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИ ВА НАЗОРАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-111

Мараимова, Умида Исмаилжановна

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА
БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР 112-120

Askarova Sevvara Baxtiyorovna

RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BIZNES VA TADBIRKORLIKNING AHAMIYATI 121-125

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК
АСОСЛАРИ 126-133

Rizaev, Nodir Sobirovich

XX ASR BOSHLARIDA BUHORO JADIDLARINING IJTIMOYI- SIYOSIY QARASHLARI..... 134-138

Шукруллаева Гулчеҳра Насруллаевна

ЖАЗО ГЕНЕЗИСИДАГИ АХЛОҚИЙ МУҲИТ ЖАРАЁНИНИ КОНЦЕПТУАЛ ТАДБИҚ
ЭТИШНИНГ ФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ 139-144

Shokirov Toxirjon Nurmatatovich

MADANIYAT VA SAN'AT FALSAFASINING VAHS MAVZULARI 145-149

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich

GNOSEOLOGIYADA TASAVVUFİY TAJRIBANI O'RNI VA AHAMIYATI 150-154

Ganiev Sherxon Meytanboevich

HOZIRGI DAVR FANI VA FALSAFASIDA MADANIY VA MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOVNI
NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 155-164

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Daliev Madina Xabibullaevna, Kristian Kapone, Satibaldiyeva Nigora Alimqul qizi

TERMINOLOGIYADA TERMIN VA UNGA TENG BO'LGAN TUSHUNCHALARNING
TADQIQI 165-178

Chorieva Iroda Kurbonboevna

TARKIBIDA TIBBIYOT XODIMLARI NOMLARI BO'LGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING
TURLI HUSUSIYATIGA KO'RA TASNIFI 179-183

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI 184-188

Urinova Tursunoy Urin kizi

LIBOS DIZAYNI VA MODASINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH DAVRLARI HAMDA
YO'LLARI 189-193

Норматова Шоира Умаровна, Абдурахманова Меҳрибон Дустмуродовна

ТИЛ ТАЪЛИМИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 194-199

Eshniyazova Maysara Beknazarovna

«SIROJUL MUSLIMIN» VA «ARBA'IN» ASARLARIDA G'OYAVIY-BADIIY TAHLILI 200-208

Nazarov, Sardor Shamurodovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILI SO'Z BIRIKMALARI STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARNING
QIYOSIY ASPEKTD A O'RGANILISHI 209-213

<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> RANG TURLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH: SEMANTİK VA STILISTİK	214-218
<i>Бердиева, Зулфия Сафаровна</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В НЕМЕЦКИХ СКАЗКАХ	219-223
<i>Адилова Дилором Кадировна</i> ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДАГИ ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА “АЁЛ” ШАХСИЙ ФАЗИЛАТЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ СЎЗЛАРНИНГ СЕМАНТИК МАЙДОНИ ТАСВИРИ	224-230
<i>Хасанова Юлдуз Мухтор қизи</i> ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ	231-236
<i>Олимова Хуршида Вайдиллаевна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> IKKINCHI TILNI EGALLASHDA AFFEKTIV OMILLARNING ROLI	244-247
<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> YAXSHILIK KONSEPTINING INGLIZ MILLIY MADANIYATIDAGI AHAMIYATI	248-253
<i>Yakubov Faxriddin</i> SAYLOVOLDI SIYOSIY DISKURSI XUSUSIYATLARI	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> TA'LIM TERMINOLOGIYASIDAGI ANTONIMIM: TAHLIL VA PEDAGOGIK AMALIYOT UCHUN MA'LUMOTLAR	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> OMON MATJON SHE'RIYATIDA ALLITERATSIYA	265-269
<i>Amonova Dilshoda Azamatovna</i> ERTAKLARNING BOLALAR ADABIYOTIDAGI O'RNI	270-276
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA INSON AQLIY QOBILIYATINI IFODALOVCHI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> O'YBEK IJODIDA BADIY KONSEPTNING VOQELANISHI	282-285
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН И СМАРТ-КОНТРАКТОВ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	286-290
<i>Турғунов Муроджон Турсунбоевич</i> “АВЕСТО”ДА КИШИЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТЛАРИГА ВА ОДОБ-АХЛОҚҚА ҚАРШИ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	291-298

<i>Султонов Мухсинжон Муқимович</i> АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ ЎЗГАЛАРНИНГ МУЛКИНИ ТАЛОН-ТОРОЖ ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ	299-309
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> МЕХНАТ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУТСИЯВИЙ АСОСЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ	316-330
<i>Nurullayev Shoxrux Shuxratillayevich</i> ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА АТРОФ-МУҲИТНИ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА РАҚАМЛАСHTIRISH VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR	331-337
<i>Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA PLASTIK CHIQUINDILARDAN FOYDALANISHNI CHEKLASHNING HUQUQIY MASALALARI VA HORIJ TAJRIBASI	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> XALQARO HUQUQ DOKTRINASIDA SHARTNOMA MAJBURIYLIGIGA ROZILIKNI IFODALASH INSTITUTINING SHARTNOMANING HAQIQIY EMASLIGI, AMAL QILISHINI BEKOR QILISH, TUGATISH VA TO'XTATIB TURISHDA AHAMIYATI	342-349
<i>Шарипов Санжар Собирович, Бозоров Азимжон Ахатович</i> ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ ВАҚТИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ МОҲИЯТИ, АҲАМИЯТИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	350-357
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI OCHIQ MANBALAR VA ULARDAN RAQAMLI KRIMINALISTIKADA FOYDALANISH	358-366
<i>Неъматов Азизбек Ғолибжон ўғли</i> ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВДА ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВАЗИФАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТЛАРИ	367-373
<i>Дадабоева Дилфуза Нурматовна</i> ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ АҲАМИЯТИ	374-378
<i>O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li</i> MUHIM RAQAMLI INFRATUZILMALARGA NISBATAN AMALGA OSHIRILADIGAN HUJUMLAR VA ULARNING OLDINI OLISH	379-383
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xudoyberganov Doniyor Yangiboy o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Xikmatovich</i> OBYEKTGA YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARI ORQALI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	389-393

<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon oqli</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI KOMPYUTER GRAFIKASI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	394-398
<i>Закирова Зулхумор Зоиржоновна</i> МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ОЛИШ ШАКЛИ СИФАТИДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ ОШИРИШДА ЎҚИТУВЧИ САВОЛ ЖАВОБЛАРИНИ ЎРНИ	399-404
<i>Eshnazarov Murod Karimovich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	405-410
<i>Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich</i> TALABA QIZLARING SUZISH MALAKA VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjonovna</i> INGLIZ TILI O'QITISH BO'YICHA IQTISODIYOT TALABALARINING KASB-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORTCHILARNING BOKSDAGI TEXNIK HARAKATLARIGA MOSLASHISH REAKSIYALARI	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARGA HARAKATLI O'YINLARNI O'RGATISH SHARTLARI VA USULLARI	427-432
<i>Axmedov Akmal Yusufovich</i> OLIY TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK PSIXOLOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING MUHIM MEZONLARI	436-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> CHET TILINI O'RGANISH JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	445-449
<i>Эркабоев Ойбек Мухаммаджонович</i> ТЕМПЫ ПРИРОСТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СПЕЦИФИЧЕСКИХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ	450-456
<i>Абатов Жалғасбай Орынбаевич</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИ ТАРИХ ФАНИГА БОҒЛАБ ЎҚИТИШ	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINING TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA TA'SIRI	464-468
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTI VA OILA HAMKORLIGI	469-476
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i> ХИТОЙ ТА'LIM ТИЗИМИНИНГ О'ЗИГА ХОС ЈИНАТЛАРИ	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AQLIY QOBILİYATLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI	484-489
<i>Есанова Гулчеҳра</i> ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ	490-497

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Issue 5 (may, 2024). -500 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

<i>Ismailov Ubaydulla Mamat ugli</i> THE IDEOLOGICAL WORLD OF THE ANCIENT AND MEDIEVAL POPULATIONS OF THE OHANGARON VALLEY (BASED ON MATERIAL SOURCES FOUND AT THE SUYURLITEPA SITE)	16-26
<i>Elmuratov, Bakhodir Abdugapparovich</i> QUESTIONS OF GENESIS OF Keltaminora Culture.....	27-33
<i>Nafiddinova, Khosiat Ravshanovna</i> FAMILY CEREMONIES AND THEIR COVERAGE IN HISTORICAL LITERATURE	34-37
<i>Eshmominov, Ozodbek Ziyodulla ugli</i> PROGRESS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES: THE CASE OF SURKHAN OASIS (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> DIPLOMATIC RELATIONS OF SULTAN JALOLIDDIN MANGUBERDI WITH THE STATES OF THE MIDDLE EAST AND ASIA MINOR	42-46
<i>Mamatalieva Surayyo Bobomuratovna</i> HISTORIOGRAPHY OF GLASS AND GLASSMAKING	47-52
<i>Dalakyan, Janna Seyranovna</i> CURRENT PROBLEMS OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE YOUTH POSSIBLE SOLUTIONS	53-56

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

<i>Ergashev, Rahmatulla Khidirovich, Uzakov, Jamshid Norboyevich</i> WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF THE PILGRIMAGE TOURISM NETWORK	57-62
<i>Achilov, Farkhodjon Shavkatjon o'g'li</i> STUDYING AND ASSESMENT OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN THE AUDIT OF PROVISIONS	63-71
<i>Rakhmatov, Adkham Itolmasovich</i> ANALYSIS OF FOREIGN COUNTRY MODELS OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF QUALIFIED PERSONNEL IN THE FIELD OF TOURISM	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> SUSTAINABLE TOURISM AS A MARKETING STRATEGY	81-85
<i>Madaminov, Inomjon Ozodovich</i> THE ROLE OF TAXES IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY OF ENTERPRISES	86-93
<i>Abdusalomov, Jahongir O'ktam o'g'li</i> DIRECTIONS FOR IMPROVING PERSONAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS	94-101

<i>Kuliboyev, Azamat Shonazarovich</i> IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF FINANCIAL RESOURCES IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS	102-111
<i>Maraimova, Umida Ismailjanovna</i> CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS	112-120
<i>Askarova Sevvara Bakhtiyorovna</i> THE IMPORTANCE OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF THE DIGITAL ECONOMY	121-125

09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES

<i>Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna</i> AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES	126-133
<i>Rizayev, Nodir Sobirovich</i> SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	134-138
<i>Shukrullaeva Gulchehra Nasrullaevna</i> PHILOSOPHICAL ISSUES OF CONCEPTUAL IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF THE MORAL ENVIRONMENT IN THE GENESIS OF PUNISHMENT	139-144
<i>Shokirov Takhirjon Nurmamatovich</i> KEY TOPICS OF PHILOSOPHY OF CULTURE AND ART	145-149
<i>Ulugmuradov, Elyor Saidulloevich</i> THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF MYSTICAL EXPERIENCE IN GNOSEOLOGY	150-154
<i>Ganiyev Sherxon Meytanbayevich</i> FORMS OF MANIFESTING CULTURAL AND SPIRITUAL-MORAL CHOICE IN THE SCIENCE AND PHILOSOPHY OF THE PRESENT PERIOD	155-164

10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dalievna Madina Xabibullaevna, Christian Capone, Satibaldieva Nigora Alimqul qizi</i> THE STUDY OF TERM AND ITS EQUIVALENT CONCEPTS IN TERMINOLOGY	165-178
<i>Chorieva Iroda Kurbonboevna</i> CLASSIFICATION OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS CONTAINING THE NAMES OF MEDICAL PERSONNEL ACCORDING TO DIFFERENT CHARACTERISTICS	179-183
<i>Sharipov, Abdulaziz Akmalovich</i> STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS	184-188
<i>Urinova Tursunoy Urin kizi</i> PERIODS AND WAYS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF DRESS DESIGN AND FASHION	189-193
<i>Normatova Shoira Umarovna, Abduraxmanova Mehribon Dustmuradovna</i> METHODS OF TEACHING ARTISTIC LITERATURE IN LANGUAGE EDUCATION	194-199
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> IDEOLOGICAL AND ARTISTIC ANALYSIS IN THE WORKS OF «SIROJUL MUSLIMIN” AND «ARBA'IN”	200-208

<i>Nazarov, Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	209-213
<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> COLOUR TYPES AND ANALYSIS: SEMANTIC AND STYLISTIC	214-218
<i>Berdieva, Zulfiya Safarovna</i> USE OF ANTHROPONYMS IN GERMAN FAIRY TALES	219-223
<i>Adilova Dilorom Kadirovna</i> DESCRIPTION OF THE SEMANTIC FIELD OF WORDS THAT REPRESENT THE PERSONAL QUALITIES OF A "WOMAN" IN POETIC TEXTS IN UZBEK AND RUSSIAN	224-230
<i>Khasanova Yulduz Mukhtor kizi</i> LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST	231-236
<i>Olimova Khurshida Vaydillaevna</i> STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> THE ROLE OF AFFECTIVE FACTORS IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION	244-247
<i>Normamatov Farrukh Komiljon ugli</i> THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF GOODNESS IN ENGLISH NATIONAL CULTURE	248-253
<i>Fakhriddin Yakubov</i> CHARACTERISTICS OF ELECTORAL POLITICAL DISCOURSE	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> ANTONYM IN EDUCATIONAL TERMINOLOGY: ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR PEDAGOGICAL PRACTICE	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> ALLITERATION IN THE POETRY OF OMON MATJAN	265-269
<i>Amonova Dilshod Azamatovna</i> THE IMPORTANCE OF FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	270-276
<i>Tukhtaeva Dildora Zokirovna</i> THE STYLISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN INTELLECTUAL ABILITIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> REALIZATION OF THE ARTISTIC CONCEPT IN OYBEK'S WORKS	282-285
12.00.00 - LAW	
<i>Nodirakhon Abdurakhmanova</i> LEGAL REGULATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND SMART CONTRACTS (COMPARATIVE ANALYSIS)	286-290
<i>Turgunov Murodjon</i> EXPRESSION OF CRIMES AGAINST HUMAN RELATIONS AND MORALITY IN "AVESTO"	291-298

<i>Sultonov Muxsinjon Muqimovich</i> THE CONCEPT OF THEFT OF OTHER PEOPLE'S PROPERTY USING INFORMATION TECHNOLOGY	299-309
<i>Xodjiyev Yunus Muxitdinovich</i> SOME LEGAL ISSUES IN INFORMATION SECURITY	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> CONSTITUTIONAL BASIS AND GUARANTEES OF LABOR LAW	316-330
<i>Nurullayev Shokhrukh Shukhratillaevich</i> DIGITALIZATION AND MODERN TRENDS IN ENVIRONMENTAL LEGAL PROTECTION IN THE CONSTRUCTION FIELD	331-337
<i>Otamirzaev Oybek</i> LEGAL ISSUES OF LIMITING THE USE OF PLASTIC WASTE IN UZBEKISTAN AND FOREIGN EXPERIENCE	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> THE SIGNIFICANCE OF EXPRESSING CONSENT TO BE BOUND BY A TREATY IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW IN THE CONSIDERATION OF THE INVALIDITY OF A TREATY, TERMINATION AND SUSPENSION OF ITS OPERATION	342-349
<i>Sharipov Sanjar Sobirovich, Bozorov Azimjon Akhatovich</i> PUBLIC EVENTS FOR THE ORGANIZATION AND HOLDING OF EVENTS TIMELY ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE COMPANY IMPLEMENTATION OF PUBLIC AWARENESS ACTIVITIES ESSENCE, SIGNIFICANCE AND CHARACTERISTIC FEATURES	350-357
<i>Normurodova Behruza Kholmuminovna</i> DIGITAL OPEN SOURCES AND THEIR USE IN DIGITAL FORENSICS	358-366
<i>Nematov Azizbek Golibjon o'g'li</i> THE NATURE AND IMPORTANCE OF THE TASK OF CRIME PREVENTION IN THE PRELIMINARY INVESTIGATION	367-373
<i>Dadaboeva Dilfuza Nurmatovna</i> THE SIGNIFICANCE OF THE PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN BUSINESS ACTIVITY	374-378
<i>Urazbayev Laziz Shuhrat ogli</i> ATTACKS ON CRITICAL DIGITAL INFRASTRUCTURES AND THEIR PREVENTION	379-383
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Khudoyberganov Doniyor</i> THE NEED TO DEVELOP THE COGNITIVE COMPETENCE OF YOUNGER STUDENTS	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Khikmatovich</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH OBJECT-ORIENTED PROGRAMMING LANGUAGES	389-393
<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon ogli</i> THE IMPORTANCE OF DEVELOPING DESIGN COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	394-398

<i>Zakirova Zulkhumor Zairjonovna</i> THE ROLE OF TEACHER QUESTIONING IN DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS AS A WAY TO INDEPENDENT LEARNING	399-404
<i>Eshnazarov Murad Karimovich</i> IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON THE HERMENEUTIC APPROACH	405-410
<i>Menglikulov Khairulla Alikulovich</i> DIFFERENTIAL APPROACH TO FORMING SWIMMING ABILITIES AND SKILLS IN FEMALE STUDENTS	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjanovna</i> DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMICS STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yuldashevich</i> ADAPTIVE REACTIONS OF ATHLETES TO TECHNICAL ACTIONS IN BOXING	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> CONDITIONS AND METHODS OF TEACHING ACTIVITY GAMES TO CHILDREN	427-432
<i>Akhmedov Akmal</i> IMPORTANT CRITERIA FOR PREPARING FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION	433-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> USE OF IT IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> FORMING COMMUNICATION COMPETENCES OF STUDENTS	445-449
<i>Erkaboev Oybek Mukhammadzhonovich</i> THE GROWTH RATE OF INDICATORS OF SPECIFIC COORDINATION ABILITIES OF CHILDREN AGED 6 YEARS	450-456
<i>Abatov Jalgasbay Orinbaevich</i> TEACHING FINE ART LESSONS IN CONNECTION WITH HISTORY	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> INFLUENCE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION	464-468
<i>Makhmudova Zulfiya Khomitovna</i> ORGANIZATION OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY COOPERATION	469-476
<i>Abduvasieva Mahmuda Khamidullo qizi</i> UNIQUE ASPECTS OF THE CHINESE EDUCATION SYSTEM	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> PEDAGOGICAL PROBLEMS IN THE FORMATION OF MENTAL ABILITIES IN PRIMARY CLASS STUDENTS AND THEIR SOLUTION	484-489
<i>Esanova Gulchehra</i> PRINCIPLES AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS	490-497

09.00.00-FALSAFA FANLARI – HISTORICAL SCIENCES

Received: 22 April 2024

Accepted: 1 May 2024

Published: 10 may 2024

Article / Original Paper

AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES

Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna,

Doctor of Science (DSc), Andijan State Medical Institute, Head of the Department of Social Humanities

Abstract. This article describes the specific aesthetic principles of the romantic movement, expressed in the wall paintings of Bolaliktepa, Varakhsha, Penjikent.

Key words: oriental art, mythology, romanticism, Bolaliktepa, Varakhsha, Penjikent, monumental painting, aesthetic idea.

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК АСОСЛАРИ

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна,

Фалсафа фанлари доктори (DSc), Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий гуманитар фанлар кафедраси муdiri

Аннотация. Ушбу мақолада илк ўрта асрлар Шарқ санъатида романтик йўналишлар Болаликтепа, Варахша, Панжикент деворий суратларида ифодаланган романтик йўналишнинг ўзига хос эстетик асослари ёритиб берилган.

Калит сўзлар: Шарқ санъати, мифология, романтизм, Болаликтепа, Варахша, Панжикент, монументал расм, эстетик ғоя.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I5Y2024N17>

Кириш. Ўрта ва Яқин Шарқ санъати тарихи шуни кўрсатадики, мифология нафақат бадий тафаккур романтик йўналишининг асоси бўлган, балки инсоннинг дунёга эстетик муносабатининг ранг-баранглигини ҳаракатлантирувчи восита бўлган. «Маҳаллий антик даврнинг бадий меросини ўрганиш мифология ўзининг маҳаллий хусусиятлари билан тасвирий санъатнинг арсенали ва тупроғи бўлиб хизмат қилганини тасдиқлайди. Шу билан бирга, қадимий мифологик реализмнинг ўзига хос услуби пайдо бўлади, бу жамоат талабларининг дунёвий йўналишини намойиш этадиган асарларда ёрқин намоён бўлади»[1; Б.95].

Болаликтепанинг деворларига сурат чизишда расм қандай ғояларга асосланган? Ўша пайтдаги эстетик идеал нима эди? Ўша даврдаги фалсафий, ахлоқий ва эстетик ғояларнинг атрофдаги воқелик билан қандай алоқада бўлган? Бу саволларга

жавоб бериш жуда қийин, ammo жавоб берилмаса, бошқа моддий манбалар уларнинг маъносини очиб бериши эҳтимолдан йироқ.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Болаликтепа деворларида зиёфат жараёни тасвирланган. Зодагонлар, аниқроғи, катта ер эгалари аристократияси гўзал хонимлар қуршовида муайян бир минор-қалъада тўпланганлар. Монументал расмнинг панорамаси илк ўрта асрларнинг кундалик ва ижтимоий ҳаётини акс эттиради. Масалан, зодагонларнинг ҳашамат ва бойликка интилиши улуғворлик ва қадр-қиммат, бойлик ва аслзодалик белгисидир. Бу ерда жамиятнинг турли қатламлари намойиш этилган: зодагонлар, хизматчилар, хонимлар ва созандалар. Кейинчалик созандалар Марказий Осиё санъатининг доимий қаҳрамонларига айланади. Мусиқа асбоблари ва созандаларни тасвирлаш расмдан жамланган одамларнинг мулоҳазали хотиржамлиги ҳамда самимий ҳолатини очиб беришни талаб қилади. Бошқа томондан, мусиқа асбоблари ва созандалар образининг ўзи расмни нозик шеърӣ кайфият, ҳикоячилик ҳамда инсоний фикр ва кайфиятларнинг чуқур қиёфасини тасвирлашга йўналтирди.

Ҳ. Караматов таъкидлаганидек, «Беруний ҳам Сўғда зардуштийликка оид байрам кунлари оташхоналарда жамоа бўлиб таом тановул қилиш одати бўлгани ҳақида хабар қолдирган. Каттақўрғондан топилган марҳумлар суяклари сақланадиган жойларда икки аёл ва икки эркак қоҳинларнинг диний маросимда иштирок этгани тасвирланган. Сосонийлар Эронда аёллар диний маросимларда умуман иштирок этиши мумкин бўлмаган бир пайтда бизнинг ўлкамизда диний бағрикенглик мавжуд бўлган. Масалан, Болаликтепадаги деворий суратларда хотирлаш зиёфати худойи маросими акс этган»[2; Б.514].

Болаликтепа деворий суратларида мағрур эркаклар ва соҳибжамол аёллар базми тасвирланган, уларнинг юз ифодаларида томошабинларнинг маънавий яқинлиги ва ҳамжиҳатлиги сезилади.

Л. И. Ремпель ушбу суратларда «енгилтабиат аёллар» тасвирланган деган фикрга қўшилмайди. У Болаликтепа деворий суратларининг сюжетлари фольклор билан боғлиқлигини, уларда Фирдавсийнинг «Шоҳнома»сида тасвирланган фольклор санъати ифодаланганлигини, шунингдек илк ўрта асрлар ҳаётининг бадий проекциялари бўлиши мумкин бўлган ҳеч қандай бадий мотив йўқлигини таъкидлайди.

Л. И. Ремпель Болаликтепа қалъасининг ғарбий томонидаги деворий суратларни таҳлил қиларкан, шундай хулосага келади: «Ҳа, бу кейинчалик Фирдавсий қадимги фикрларнинг универсал йиғиндиси бўлган «Шоҳнома»сида фойдаланган романтик кичик ҳикоя. Олис юртдаги ҳукмдор шаҳаншоҳнинг ўғилларини алдай олмади, улар қайси бир малика унинг қизларидан бири энг кичиги, ўртанчаси ва каттаси эканлигини аниқлаб, топишмоқни топадилар ҳамда ҳукмдор сўзида туриб, қизларини шоҳ ўғилларига турмушга беришга мажбур бўлади. Бутун саройда хурсандчилик, қизлар бахтли, меҳмонлар ва куёвлар ҳам шод»[1; Б.137-138].

Дарҳақиқат, ушбу суратлар кўпгина баҳс-мунозараларга сабаб бўлган. Лекин Л.И.Альбаумнинг: «Болаликтепа деворий суратларида... оддий халқнинг маиший ҳаёти билан боғлиқ байрам саҳнаси акс этган», деган фикрига қўшилиб бўлмайди[3; Б.196].

Лекин, айти вақтда ушбу суратларда монийлар, кейинчалик маздакийлар томонидан маҳаллийлаштирилган эркакларнинг аёлларга нотенг муносабатини ифодаловчи мозийдан садони кўрмасликнинг иложи йўқ.

Болаликтепадаги суратларда «одобсиз аёллар» билан диний зиёфат тасвирланган, деган фикрга тўлиқ қўшилиб бўлмади, бу ерда, илк ўрта асрларнинг маълум диний ва фалсафий дунёқараши борлигини тан олиш керак. Аёллар суҳбатидан роҳатланиш, эркакларнинг аёлларга муносабати, уларга бўлган юксак ҳурмат туйғуси, аёлларнинг жамиятдаги тенг мавқеи, суратларда моний-маздакий ахлоқий ва эстетик идеалининг баъзи хусусиятларини акс эттиради. Ушбу саҳна қайсидир олижаноб феодалнинг хотинлари, ўғиллари, меҳмонлари ва бошқалар билан уюштирилган базмининг бадий тасвири бўлиши мумкин. Ушбу фикрни тасдиқлаш учун тарихий ҳужжатларга мурожаат қилса бўлади.

Илк феодаллик даврига мансуб Болаликтепа қалъасининг деворий суратлари (V–VI асрлар) Шарқ романтизми санъатининг ажойиб ёдгорлиги ҳисобланади. Уларда бадий жиҳатдан тўлиқ шаклланган ҳамда кейинчалик гуллаб-яшнаган Шарқ санъатининг кўплаб қирралари ва хусусиятлари акс этган. Биринчидан, расом ўз сюжетини лирик ривоят ҳикояси шаклида қуради: суратда диний ибодат маросимлари ва ҳолатлари эмас, балки феодал зодагонлар ҳаётидаги дунёвий воқеалар тасвирланган. Иккинчидан, сюжет шаклланишида илк феодал давлатларнинг шаклланиши давридаги ахлоқий-эстетик ва диний-фалсафий тамойилларни ҳис қилиш мумкин.

«Феодал қаҳрамон давлатманд, бой, кучли, гўзал, тарбияли, ақлли бўлиб, ўз табақасининг ғурурини сақлайди. У аёл билан мулозаматли, аммо, иерархия қонунлари бўйича, ўз ҳукмдорига хизмат қилиши керак бўлганларни ҳаддан зиёд ёмон кўради. Илк феодаллик даври жамиятида қабул қилинган ахлоқ кодекслари шуни тақозо этган» [1; Б. 138]

Муҳокама. Болаликтепа деворий суратларида синфий иерархия сақланиб қолган бўлса-да, саҳналарнинг умумий руҳида тасвирланган одамларнинг маълум бир ўзаро уйғунлиги ва келишувини ҳис қилиш мумкин. Монийликнинг мулкий фарқларни тартибга солиш ҳақидаги ғоялари бу ерда ўзига хос бадий ифодасини топган, деган фикрдан йироқмиз. Йўқ, V–VI асрлар расоми ўз олдида бундай эстетик вазифани қўя олмас эди. Аммо, қаҳрамонларининг кийимлари, юзлари ва ташқи қиёфаларида расом ҳар бир инсоннинг тенглиги ва мағрурлигини таъкидлайди.

Аёлларни жамиятнинг тенг ҳуқуқли, эркин аъзолари сифатида тушуниш ва тасвирлаш айтиқса муҳим. Улар суратларда ёритилган сюжетнинг ҳаракатлантирувчи кучларидир. Уларга нисбатан назокат ва поклик сезилиб туради. Болаликтепа деворий суратларининг яна бир хусусияти шундаки, муаллиф уларда ўзининг яратувчан ҳаётга нисбатан тинч ва хотиржам ҳис-туйғуларини акс эттирган, ёзувдаги барча юз ифодаларида осойишталик, жонланиш мавжуд, бу эса тасвирга монументаллик ва ички аҳамиятлилиқ бағишлайди.

Болаликтепа деворий суратлари ижодкори сюжетни батафсил баён этмайди, унинг асарларида саҳналарни турлича талқин этиш, динамик зарбалар ва эмоционал импульслар йўқ. Бу инсоний қадр-қиммат, бахт-саодат ва осойишталикнинг уйғунлиги билан бирлаштирилган тасвирларнинг романтик маънавиятидир. Шарқ романтизмининг яна бир ўзига хос жиҳати умумлаштириш ва шартланган ҳаёт истаги

ҳам ёрқин ифодасини топишидир. Аёллар ва эркакларнинг юз қиёфалари, умуман олганда, бир хил, аммо айна вақтда уларнинг ҳолати, бош бурилишлари ва имо-ишоралари таркибидаги композицион фарқлар ҳақиқий саҳнани ҳис қилиш имконини яратади.

Ижодкор бепарволик билан сўзлайди, воқеа ҳақида ўз фикрини билдирмайди, фақат у йиғилганларнинг гўзаллиги, бахти ва шодлигидан завқ олаётганини ҳис этиш мумкин.

Ижодкорнинг эстетик идеали ҳаддан зиёд умумлашган, илоҳий поклик даражасигача кўтарилган. Болаликтепадаги суратларда акс эттирилган одамлар поклик ва эзгулик мужассам бўлган гўзалликни ифода этадилар.

Варахша қалъасидаги суратлар (VII аср) мазмуни ва образларни талқин этиш бўйича ҳам Болаликтепа суратларидан фарқ қилади. Агар Болаликтепа суратларида образлар умумлашган ҳамда воқеа-ҳодисаларнинг аниқ кечими мавжуд бўлса, Варахша қалъаси суратлари ундан ҳам умумлашган ва сюжетни абстракт, фалсафий тарзда ифодалаш даражасига етказилган. Л. Исломова таъкидлаганидек, «ота-боболаримиз маънавий ва моддий маданиятининг юксалиши ҳақида кўҳна шаҳар Афросиёбда топилган қазилмалар яна бир ёрқин мисол бўла олади. Унинг овози фақат бизнинг мамлакатдагина эмас, балки бошқа кўп мамлакатлар олимлар ўртасида ҳам кенг тарқалди. Афросиёб қазилмалари маҳаллий санъаткорларнинг VII асрдаёқ мисли кўрилмаган турғун бўёқларни билганликларидан ва умуман ҳар тарафлама ривожланган тасвирий санъатга эга бўлганликларидан далолат бериб туради»[4; Б.6-7].

Ижодкорнинг асосий ғояси қаҳрамоннинг гўзаллик, эзгулик ва ёруғликка қарши турадиган қоронғу, йиртқич кучлар билан жангини ёритишга қаратилган. Шерлар, қоплонлар, ҳар хил девлар, гриффинлар ва бошқалар зулмат, ҳалокат ва ўлим кучларининг ташувчисиدير. Ўз хизматкори билан ёвуз кучларга қарши кураш олиб борадиган гўзал чавандоз ҳаёт ва нур тимсолидир. Рассом чавандознинг хотиржам ва мағрур ишончи орқали қувончли ва эзгу кучларнинг ғалабасини намойиш этади. Варахшадаги суратлар Шарқдаги романтизм санъатининг энг яхши намуналаридан бири бўлиб, уларнинг ўзига хос жиҳати бадий ифоданинг рамзий тузилишидир. Бу инсоннинг гўзаллиги ва буюклиги, ишлари ва ғалабага оид орзуси ҳақидаги қаҳрамонлик шеъри, эзгу амаллари ва гўзаллигининг ифодасидир.

Бу ерда ижодкор маълум бир қаҳрамоннинг эмас, балки бутун инсониятнинг жасоратини куйлайди, бир инсоннинг ёвуз кучлар билан курашини эмас, балки бутун инсониятнинг ёвузликка қарши курашини кўрсатиб, унинг жасорати ва матонатини юксакларга кўтаради.

Гарчи «Болаликтепа», «Варахша» деворий суратлари саҳналари баъзи бир хусусиятларида маълум диний ва фалсафий тенденцияларни ифода этган бўлса-да, уларни монийлик ва маздакизм билан бевосита боғлаш тўғри бўлмайди. Албатта, ушбу сюжетларнинг мотивлари ва эстетик ғоялари халқ анъаналари билан чамбарчас боғлиқлиги ва жамоат дидига мос келиши шубҳасиз. «Л. И. Ремпель инсоннинг ўз душманларига (улар одатда йиртқич ҳайвонлар қиёфасида тасвирланган) қарши курашда жасорат кўрсатиши мавзуси асрлар узра амалий мавзудир, деган тўғри хулосага келади. Ҳаракатлар қаҳрамоннинг характерини ва натижада жамоат диди тарбиялаган муайян ахлоқий қадриятларнинг эгаси сифатида образнинг ахлоқий

аҳамиятини ифода этади. Ҳайвонлар билан курашиш саҳналари бутун қадимги мифология билан ҳам чамбарчас боғлиқ – Гильгамешдан тортиб Верстрагна ва Геракл ҳамда Рустамгача»[1; Б.142].

Суратларда қандай сюжет акс этмасин, асосий қаҳрамон – подшоҳ, кучли ва жасур коҳин бўлиб, ер юзидаги барча воқеа-ҳодисалар, ов саҳналари унинг атрофида айланади. Варахша деворий суратлари дунёвий-аристократик хусусияти билан фарқланади, бу хроникада атоқли подшоҳлар ва уларнинг яқинлари тасвирланмаган. Аммо ранг ва ёруғликни нозик ҳис қилиш, уйғунлик ва гўзаллик, нафосат ва назокат, мавҳум фалсафий ифода этиш қобилияти ва ҳаёт ҳақиқатига содиқ қолиш қобилияти, ёруғлик кучлари образларини инсонпарварлик билан изоҳлаш ушбу суратларни Марказий Осиёдаги илк ўрта асрлар санъатининг тенгсиз намуналарига айлантирди. Ҳамма нарса инсонни юксалтиришга бўйсундирилган: инсонпарварлик муносабати, ёруғликнинг зулмат устидан ғалабаси – очиқ рангларнинг қувноқ қувончи Варахшанинг барча суратларига сингиб кетган.

Болаликтепа ва Варахша деворий суратларида Шарқ романтизмнинг яна бир хусусияти – одамларнинг эпик анъаналарини ҳисобга олган ҳолда инсон гўзаллигининг монументаллаштирилган ғояси акс эттирилган. Санъат халқ фольклори анъаналарини ва халқ урф-одатларини ўзига сингдирган, бадий вазифалар ва эстетик маънавий эҳтиёжларга қараб фольклор анъаналари, диний ақида ва эътиқодлар ўзига хос тарзда ўзгариб борган. «Зардуштийлик, монийлик ва маздакизм, даврнинг асосий коҳинларга оид динлари ҳақида гапирадиган бўлсак, уларнинг ҳеч бири Марказий Осиёда бошқа динларни бостириш учун мутлақ ҳокимият ва аҳамиятга эга бўлмаган. Аксинча, уларнинг ҳеч бири халқ қалбига чуқур таъсир қилмаган деб тахмин қилиш мумкин, чунки унинг туб-тубида, ҳар хил жойларида маздакийлик (самовий руҳларга сиғиниш, олов, сув, ер ва шамолни муқаддас билиш ва ҳ. к.) азал-азалдан яшаб келган. Халқ ибодатлари, сиғинишлари мифологик ижод босқичидан ўтиб, одамларнинг хислатларини илоҳларга кўчирди; санъат уларга образли ифода берди. Шу билан бирга, тош, олов ва бошқа нарсаларнинг қўпол табиатига кўр-кўрона сиғинишни туғдирган ибтидоий маданият сақланиб қолди. Анахит, Митра, Сроуш, Рашну сингари илоҳларнинг фаолиятини тасвирлашда афтидан Авестонинг догмаси ва соф халқнинг ўзига хос жиҳатлари ҳар доим ва ҳамма жойда мавжудотнинг идеал ва гўзал яратувчиси Худонинг инсон фаровонлиги ва бахт-саодати ҳақида қайғуриши билан чамбарчас боғланиб кетган. Илк феодализм даврида қадимги мифологиядан туғилган эски илоҳлар муқаррар равишда янги фазилатларни эгаллаши керак эди. Илгари мифологик таркиб билан ўранган эпос эндиликда даврнинг қизиқишлари билан тўйинди. Нур ва зулмат ўртасидаги кураш ғояси, Ормузд ва Аҳриман кураши ўзининг Эрон ва Турон жангчиларининг ҳақиқий тарихий вазият нотинчлиги билан мураккаблашган курашида янги ифодасини топди. Эркин рицарлар шоҳларнинг зулм ва истибдодига ҳамда Афросиёбнинг хиёнатига қарши ёки Афросиёб қўлёмасида Аҳриман ва қон тўккан шоҳ (Аждаҳак, Аждарҳо) ёвуз руҳининг авлодларига қарши чиқди. Кўплаб улуғвор қаҳрамонлар иккала урушаётган томоннинг истибдоди ва ҳийла-найранглари қурбонига айландилар. Улар орасида Рустам ва унинг шогирди Сиёвуш сингари халқ хаёлотининг қаҳрамонлари ҳам бор эди. Уларда халқ фантазияси шер – Куёш (Рустам) ва фасллар ўзгариши билан алмашган ўлиб тирилувчи илоҳ (Сиёвуш)нинг хусусиятлари

кўчирилган. Ушбу антик илоҳларнинг эпик қаҳрамонларга айланиш жараёни қадимдан бошланган ва V–VIII асрларда ўз ифодасини топган»[1; Б.162].

Ўрта Осиё ҳудудидан археологик қазилмалар пайтида топилган ҳар хил сопол ҳайкалчалар «Кўлида қуш тутган жангчи» терракота плиткеси (V–VIII асрлар, Афросиёб), «Соқоли бор тўнағичли чапақай» (VI аср, Кафир-қалъа), ибодат билан боғлиқ шахслар тасвири туширилган сопол тахтачалар (Терракота, VI–VIII асрлар, Афросиёб) кабилар бадий талқин орқали инсон маънавиятини кўрсатди. Умумлашган ва символик образларда инсоннинг ички олами, идеаллари, эътиқоди акс этган. Улар ўша давр одамлари ҳаётининг ажралмас қисмини ташкил этган. А.Ҳакимовнинг таъкидлашича, «Сўғдга маданиятнинг кенг мифологик тасвири хосдир: санъатнинг рассомлик, ҳайкалтарошлик, ганч ва ёғоч ўймакорлиги каби турлари гуллаб-яшнагани кузатилади (Афросиёб, Панжикент, Варахша). Ундан ташқари, ҳунармандликнинг баъзи турлари – торевтика (тилла суви юргизилган кумуш), керамика, короластика, тикувчилик, заргарлик санъати кабилар – ҳам ривожлангани кузатилади»[5; Б.58].

Рассомнинг эстетик ғояси у яратган образларда ифодаланади, уларда гўзаллик ғояси ва унинг тасвирланган ҳодиса билан алоқаси мавжуд. Болаликтепа деворий суратлари яратилган даврда рассомнинг эстетик идеалида муайян ўзгаришлар рўй берган. Юнон-Бақтрия шоҳларининг портретлари ўзига хос индивидуал хусусиятлар билан берилган, маълум бир шахсда рассом ўзининг гўзаллик идеали тимсолини кўрган давр энди ортда қолган. Шу сабабли, қадимги рассомлар ўзига хос шахслар портретлари орқали индивидуал белги ва муносабатларни акс эттирувчи гўзаллик туйғусининг турли ифодаларини беришлари мумкин эди.

Ғоявий ва фалсафий-диний таълимотларда аввал шаклланган олам тасаввури ва урф-одатларни янгилашнинг мураккаб жараёни кетаётган эди. Ғоялар ўзига ҳар хил мифологик, фалсафий ва диний таълимотларни сингдирган бўлиб, янги санъатнинг характери, ўрта асрлар санъати даврининг кўпгина жиҳатлари уларга боғлиқ эди.

Эстетик эҳтиёжларни қондирадиган янгиликни излаш даври бошланди. Антиқ давр анъаналарини йўқотиш ҳамда бадий тил ва эстетик идеалнинг янги услубини излаш каби даврда ривожланган моддий ва маънавий субстанцияни шартли талқин қилиш тенденцияси кейинчалик Ўрта Осиёда миниатюра бадий қонунларини шакллантирган асосий эстетик тамойиллардан бирига айланди.

А. Ю. Якубовский тўғри таъкидлаганидек, «...нафақат ижодкорнинг, балки томошабиннинг ҳам бадий идеали ўзгарган. Гўзаллик энди характерлар ва индивидуалликнинг моҳиятини ёритиш эмас, ўша давр томошабинига ҳузур бахш этадиган гўзалликнинг қонун ва қолипларини яратиш билан белгиланган»[6; Б.19].

Натижалар. Болаликтепа деворий суратларини ўрганиб, шундай хулосага келиш мумкинки, илк ўрта асрлар рассомлари гўзаллик деганда мамнуният ва идеални амалга ошириш жараёнида олинган завқни тушунганлар. Рассом нафақат ўзи тасвирлаган нарсага, балки унинг мужассамлаш шакли ва бадий экспресивлик услубига ҳам мухлислик қилади, бунинг учун у шартли объективлик ва шартли ишонувчанлик мезони сифатида гўзалликнинг ўзига хос олдиндан белгиланган меъёрига мурожаат этади. Ушбу суратларнинг бадий қиймати уларнинг ҳаётийлигида эмас, балки бадий муҳитни шартли ташкил этиш бўйича рассомнинг идеалига мос келишидадир.

Бинобарин, рассом вазиятларнинг объектив алмашинувини, сюжет чизиқлари, атроф муҳит ўзгаришини кузатмайди, бу ҳолатлар, образ ва кайфиятлар унинг бадиий ғояси ҳамда дидининг бирлиги ва характериға мос келади. Шунинг учун Болаликтепа ва Панжикент деворий суратларининг қаҳрамонлари – гарчи уларни битта кайфият, яъни базм шодлигининг тараннуми бирлаштирган бўлса ҳам – кўп ҳолларда руҳий мустақилликка эга. Аммо, бу ерда кайфият ҳали пайдо бўлмаган, у кейинчалик Ғарбий Европа рассомчилик санъатида намоён бўлади. Болаликтепа ижодкори учун хурсандчилик ҳанузгача ахлоқий ҳамда диний ғоя ва қонунлар пардаси билан ўралган. Шунинг учун Болаликтепанинг даҳо рассоми, турли инсонларнинг руҳий ҳолатини бирлаштирган ҳолда, умумий муқобилликни ярата олади, уларнинг барчаси ўз ички оламиға ўралган ва базмда ўзича иштирок этмоқда. Унда тинчлик ва осойишталик ҳукмрон, ҳеч ким ҳеч кимға халал бермайди, бировни сиқиб чиқармайди, эстетик эркинлик айнан шунда намоён бўлади, у илоҳий гўзалликни куйлайди.

Болаликтепа, Варахша, Панжикент ижодкори бадиий услубининг анъанавийлиги нафақат тасвирий воситаларда, уч ўлчовли макон бўлмаганида, балки ахлоқий ва эстетик идеалда ҳам ифодаланган. Гўзаллик асарнинг нозик ва уйғун равишда боғлиқ бўлган образли-таркибий бирлиги сифатида тушунилади. Ранглар уйғунлиги, чизиқлар мутаносиблиги, композициялар мувозанати, режалар тартиби «гўзаллик» тушунчасини тавсифловчи асосий хусусиятлар эди. Гўзаллик тана ва руҳнинг умумий уйғунлиги, ахлоқий ва эстетик ғояларнинг бирлиги сифатида ифодаланган.

Гўзалликни айнан инсон маънавиятининг мутаносиб ифодаси сифатида тушуниш бадиий тилнинг ўзига хослигини, ўзига хос эстетик бадиийликни келтириб чиқарди. Болаликтепа суратидаги соҳибжамол қизлар юзларининг бир хиллиги, қаҳрамонлар атрофидаги безак муҳити кабилар инсон гўзаллигининг маълум бир қонунға интилишини кўрсатади.

А. Ю. Якубовскийнинг сўзларига қараганда, Панжикентнинг дунёвий мавзулардаги деворий суратларида аллақачон аниқ ифода этилган конвенция элементлари, гўзаллик қонунлари мавжуд. «Аммо Панжикент рассомларининг ижодида атроф олам тасвирланган объектларни стилизациялашда гўзалликнинг шартли қонунларини яратиш жараёни бошланганини кузатамиз. Қонунлаштиришнинг, стилизациялашнинг бундай бошланиши миниатюраларда XIV–XVI асрларда ўзининг яққол ифодасини топган»[6; Б.20].

Хулоса. Шундай қилиб, кузатувчанлик нафақат рассомнинг воқеликка эстетик муносабатининг асоси, балки шахс ахлоқий ғояларининг мўътадил нафосати билан боғлиқ асар архитектоникасининг таркибий моҳиятиға ҳам айланади. Мулк иерархиясининг кучайиши, жамиятдаги одамларнинг ўзаро муносабатлари ва хатти-ҳаракатларини бир қолипға келтириш, давлат динини шакллантириш, фалсафий таълимотларни аниқлаштириш ва тарқатиш, ўз навбатида, бадиий фикрлашнинг маълум бир стереотипи шаклланишиға ҳисса қўшди, бу эса эстетик идеални қонунлаштиришда ва тасвирланган мотивларни стилизациялашда ифодаланди.

Аммо, илк ўрта асрлар эстетик идеалининг анъанавийлиги ўзига хос жиҳатларға ҳам эга бўлган. У стилизацияланган умумлаштиришда ифодаланган бўлса ҳам, аслида, ҳаётға проекциянинг ўзига хос тури эди. Рассом инсонни ва атрофидаги шароитни у мавжудлигининг турли қирралари ифодаси сифатида тасвирлашни яхши кўради.

Шунинг учун кийимлар, идишлар, асбоблар, дарахтлар ва турли безаклар одатий мазмунли ва тақдим этилган идеал – суратнинг ҳақиқий атрибутлари сифатида диққат билан тасвирланган.

Санъат халқнинг ижтимоий-тарихий, ғоявий ва маънавий-фалсафий ҳаётининг конденсатори бўлгани боис, маълум бир даврдаги диний ғоялар билан романтик ғоялар ва идеалларнинг тўғридан-тўғри параллелигини ўрнатиш мумкин эмас. Бадиий йўналишлар, диний, фалсафий ва ахлоқий ғояларнинг ўзига хос жиҳат ва белгиларини ўзлаштирган ҳолда, айти пайтда ўзларининг ғоявий ва бадиий тамойиллари асосида ушбу маънавиятнинг ижтимоий-тарихий қатламидан четга чиқиши мумкин.

Бадиий тенденцияларга қарор топган анъаналар, идеаллар ва ижтимоий ўзгаришларга мувофиқ таъсир кўрсатилади. Шу сабабли, Шарқ романтизми диний эътиқод ва таълимотнинг бевосита натижаси бўлмаса-да, мамлакат ва халқнинг ижтимоий-тарихий, маънавий ва мафқуравий ҳаётига хос маълум жиҳатларни ўзида мужассам этган.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Пугаченкова Г.А., Ремпель Л.И История искусства Узбекистана. – М.: Искусство, 1965.
2. Караматов Ҳ. Ўзбекистонда мозий эътиқодлар тарихи. – Т.: ЖИДУ, 2008
3. Альбаум Л.И. Балалик-тепе, Ташкент, 1960. – С. 196.
4. Исломова Л.А. Ўзбекистон халқларининг эстетик мероси ҳақида. – Т., 1969. – Б. 6–7.
5. Акбар Хакимов. Искусство Узбекистана История и современность. – Ташкент: «SAN'AT», 2010, с.58.
6. Якубовский А.Ю. Вопросы изучения Панжикентской живописи // Живопись древнего Пенджикента: Сб. – М., 1954. – С. 19.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).